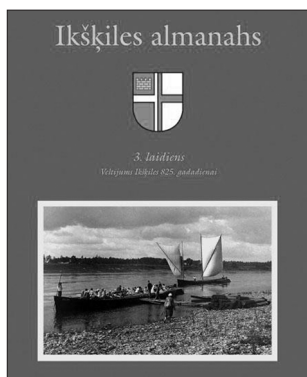

dzīvi (dienas režīms un godi pēc baznīcu vizitāciju dokumentiem); savdabīgā veidā gan hercogistes ikdienas dzīve, gan kari un mītiski priekšstati par pasauli atainojušies folklorā (L. Jakubenoka. “Kurzemes hercogistes atspoguļojums vēstītājfolklorā”). Pārskatu par hercogistes ebreju kopienas vēsturi, it īpaši tās apgaismības pārstāvju darbību 18. gadsimta otrajā pusē, sniegusi T. Aleksejeva.

Dažādiem avotiem, līdztekus atainojot arī vairākas Kuzemes hercogistes vēstures nianses, pievērsusies A. Būsa (“18. gadsimta beigu Kurzemes ceļu kartes Valsts bibliotēkā Berlīnē”) un J. Baltiņš (“Heraldika Ketleru dinastijas Kurzemes prinčesu zīmogos”). A. Sommerlata apcerējusi lokālās vēstures rakstniecību Kurzēmē apgaismības laikmetā.

Interesanto rakstu krājumu savdabīgu padarījušas dažādas tehniskas (maketētāja? korektora? tipogrāfijas?) dīvainības, taču teksts ir salasāms, un tas ir pats galvenais.

Muntis Auns

Ikšķiles almanahs. Veltījums Ikšķīles 825. gadadienai. 3. laidziens / Sastādītājs Valdis Villerušs. – Ikšķīle, 2010. – 271 lpp. ISBN 978-9984-49-103-5

Sabiedrības iniciēti un Ikšķīles novada domes balstīti, kultūras mantojuma kopšanas darbi realizējušies zinātnisku, kultūrvēsturisku pētījumu apkopojuma “Ikšķīles almanahs” kārtējā – 3. laidienā.

Krājums pakārtots Ikšķīles vārda pirmā pieminējuma rakstītajos avotos 825. gadskārtai. Tajā iekļauti šai gadskārtai veltītās zinātniskās konferences materiāli, kultūrvēsturiski pētījumi par jaunākā laikmeta novada vēsturi, ainavu, novada ievērojamiem cilvēkiem, kā arī pēdējo gadu svarīgāko kultūras notikumu hronika.

Ikšķīlei bija lemts kļūt par vietu, no kuras aizsākās Rietumu kristīgās baznīcas misija Latvijas teritorijā, kas neatgriezeniski ietekmēja Baltijas tautu vēsturiskos likteņus. Gan vēsturnieku *Munti Aunu*, gan arheologu *Gunti Zemīti* ieintriģējis jautājums, kāpēc bīskaps Meinards tieši Ikšķīli izvēlējies par savas misijas centru. Kā rāda arheoloģiskie pētījumi, ceļā no Daugavas grīvas līdz Ikšķīlei tolaik bijusi vesela rinda apdzīvotu lībiešu apmetņu, tostarp pat lielākas un nozīmīgākas dzīvesvietas nekā Ikšķīle. Analizējot gan rakstītos avotus, gan arheoloģisko izrakumu liecības, autori aplūko Ikšķīles vietu un lomu citu Daugavas lejteces lībiešu ciemu, kā arī 12. un 13. gs. Baltijas notikumu kontekstā.

Savukārt par Eiropas un pasaules tirdzniecības un satiksmes ceļu krustpunktu Ikšķīli un Daugavas lejteci uzlūko vēsturnieks *Kaspars Kļaviņš*.

Rakstā *“Ikšķīle Bizantijas, Tuvo Austrumu un Rietumeiropas kontekstā”* viņš norāda, ka “Ikšķīles lībieši bija pasaulei atvērti tirgotāji un sava laikmeta konjunktūras zinātāji” un ka Latvija nav nekad bijusi vientuļa sala, bet gan vienmēr atradusies saiknē ar lielajiem kultūrvēstures procesiem, pateicoties Daugavas un Dņepras ūdensceļam. Rakstam pievienota arī leģenda par kāda lībiešu valdnieka dēla Biko nežēlīgo atriebību dāņu konungam Jarmerikam no Sakša Gramatiķa 13. gs. sarakstītās “Dāņu vēstures”, kas latviešu valodā līdz šim nebija tulkota.

Jautājumiem par kristietības ienākšanu Austrumbaltijā un baltu un somugru tautību kristianizācijas pirmsākumiem pievērsies *Andris Šnē* rakstā *“Divas ticības, divas kultūras, divas identitātes: kristietība un pagānisms Livonijā 12. un 13. gadsimtā”*. Raksturojot faktoros, kas noteica kristietības izplatīšanas iespējas, jaunās ticības pieņemšanu vai noraidīšanu, autors parāda, kā veidojās vēlākajai Livonijas telpai raksturīgā duālā reliģiskā un sociālā organizācija.

Teologs *Guntis Kalme* rakstā *“Sv. Meinards – laikmets, misija, mācība baznīcai un sabiedrībai”* apskata bīskapa Meinarda lomu Latvijas baznīcas vēsturē, analizējot viņa darbību uz tālaika notikumu fona, kā arī iezīmē šo notikumu konsekvences baznīcas vēsturei kopumā. Autors raksturo tālaika ārējo un iekšējo ģeopolitisko situāciju, Latvijā dzīvojošo maztautu civilizācijas pakāpi, krustakaru ideoloģiju. Autors dod atbildi arī uz jautājumu, kāpēc bīskapa Meinarda darbībai bija tik maznozīmīgi un nenoturīgi panākumi un kādi panākumi pievēršanai Kristus ticībai ir mūsdienās.

Jaunākos laikos – Pirmā pasaules kara gados Ikšķīle atradās latviešu strēlnieku cīņu centrā, tāpēc “Ikšķīles almanaha” veidotāji uzskatījuši par pienākumu lasītājiem atgādināt par šiem drošsirdīgajiem cīnītājiem. Saistībā ar latviešu strēlnieku pulku dibināšanas 95. gadskārtu krājumā ievietoti vēsturiski fotomateriāli par Nāves salu un *Ērika Jēkabsona* raksts par sabiedrisko un politisko darbinieku Jāni Goldmani (1875–1955), kura vārds nemainīgi tiek pieminēts visu laiku mācību grāmatās saistībā ar strēlnieku bataljonu izveidošanu un darbību 1915.–1917. gadā.

Visai drīz pēc Pirmā pasaules kara postījumu novēršanas darbiem Ikšķīlē sākās sabiedriskā un kultūras rosība, ko sekmēja “Ikšķīles kultūras biedrība” un “Labierīcības biedrība”, par kuru darbību materiālus apkopojusi *Dagmāra Villeruša*, pievienojot savam rakstam arī biogrāfisku izziņu par Eduardu Rozīti – rūpnieku, tirgotāju un mākslas mecenātu.

Interesenti krājumā atradīs *Valda Villeruša* rakstu par gleznotāja, latviešu scenogrāfijas pamatlicēja, arī Latvijas Mākslas akadēmijas rektora Jāņa Kugas (1878–1969) dzīvi un darbību. Autors devis isas ziņas arī par Ikšķīlē dzīvojošajiem J. Kugas audzēkņiem. Ikšķīles un Daugavas tēma caurvij daudzus J. Kugas mākslas darbus, kas neapšaubāmi šodien palīdz mums vizualizēt Rīgas hidroelektrostacijas celtniecības rezultātā zaudētās kultūrainavas pirmatnējo skaistumu. Šos zaudējumus uzskatāmi parāda ģeogrāfa *Dāvja Kļaviņa* pētījums *“Daugavmalas ainavas biogrāfija: Rīgas HES radītās pārmaiņas”*. Autors uzsver, ka notikušās izmaiņas ir uzskatāms piemērs, kad vietējās intereses un identitāte tiek pretstatīta reģionālām un nacionālām vajadzībām, neatgriezeniski ietekmējot gan kultūrvēsturisko ainavu, gan arī

cilvēku dzīvi. Autors pētījumu balstījis uz Rīgas HES applūdināmajā zonā dzīvojušo cilvēku dzīvesstāstiem.

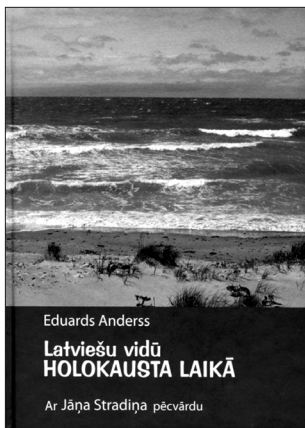
Vairāk nekā 40 dzīves gadu Ikšķilē aizritēja populārajai bērnu grāmatu rakstniecei Zentai Ērglei, kurai 2010. gadā pieminējam 90. gadskārtu. Taču šoreiz krājumā atradīsim rakstu, kurā apkopota nevis Z. Ērgles literārā darbība, bet gan viņas devums Ikšķiles vasarnīcu ciemata attīstībā. Z. Ērgle pēc profesijas bija arhitekte un 20. gs. 50. gados izstrādāja Ikšķiles ciemata arhitektonisko plānojumu, kas bija viens no viņas pirmajiem projektiem. *Arta Ērgļa* raksts “*Desmit gadi Ikšķiles attīstībā*” iepazīstina gan ar Z. Ērgles redzējumu par Ikšķiles attīstību, gan ar korekcijām, kas turpmākajos gadu desmitos tajā ienesa gan pozitīvas, gan negatīvas izmaiņas.

Krājuma hronikas sadaļā ievietota informācija par Ikšķiles brīvdabas estrādes iekļaušanu valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā, par kultūras mantojuma centra izveidi Ikšķiles novadā, vides mākslas festivālu Ikšķilē, kā arī *In memoriam* diviem ikšķīliešiem – lauksaimniecības darbiniekam Ansim Trapiņam (1929–2008) un novada un Daugavas kultūrvēstures pētniecei un popularizētājai Vaidai Villerušai (1930–2009).

Priekšvārdā sastādītājs Valdis Villerušs, ieskicējot almanaha nākotni, norāda, ka ir iecere “almanahā turpmāk dot plašāku ieskatu vēstures vizuālajās liecībās ar komentētu attēlu kopām”. Atbalstot šo ieceri, no savas puses iesaku padomāt arī par attēlu kvalitāti, kas tikai cels krājuma nozīmību.

Ar lielu interesi ieskatījos krājumā publicētajos rakstos un domāju, ka tajā atrodams saistošs materiāls ne tikai Ikšķiles novada ļaudīm, bet ikvienam, kuram interesē vēsture un kultūrvēsture.

Antonija Vilcāne

Anderss E. Latviešu vidū holokausta laikā. – Rīga: Jumava, 2011. – 239 lpp.: il.

Pateicoties nodibinājuma “Latvijas Okupācijas muzeja biedrība” finansiālam atbalstam, latviešu valodā iznākusi ASV dzīvojošā ievērojamā kosmosa ķīmijas profesora Eduarda Andersa (*Edward Anders*) atmiņu grāmata “Latviešu vidū holokausta laikā”. 1926. gadā Liepājā dzimušais E. Anderss (sākotnējā uzvārdā Alperovičs) iesākumā atmiņas bija iecerējis veltīt tikai saviem tuviniekiem un draugiem, bet vēlāk tās pārstrādāja un adresēja daudz plašākam lasītāju lokam.

E. Andersa vārds Latvijas lasītājiem jau sen labi pazīstams sakarā ar grāmatu “*Jews in Liepāja, Latvia 1941–45. A Memorial Book*” (Ebreji Liepājā, Latvija 1941–45. Piemiņas grāmata) un “*Nineteen Months in a Cellar: How 11 Jews eluded Hitler’s Henchmen. The*